

in Imperatorem, et issent cum eo Johannes Episcopus Cameracensis, Henricus Scholasticus sancti Gereonis, magister Hermannus canonicus Bonnensis, simul ingressi sunt scholas eiusdem haeresiarchae. Locus quem tunc legebat, is erat: *Jam iudicium mundi venit; iam princeps mundi huius eicitur foras*¹⁾. Quem locum ita glossavit: Ecce Christus diabolum principem huius mundi vocavit, quia hunc mundum creavit. Cum quo praedictus Hermannus satis dure disputavit, et, sicut mihi retulit, quod Deus creasset omnia tantum verbo²⁾, visibilia et invisibilia, corporalia et spiritualia, non solum ex scripturis, sed etiam³⁾ ex ratione demonstravit. Haec dicta sint de haereticis, qui membra sunt diaboli. Hoc enim noveris, quod multo intensius suam diabolum exerceat malitiam⁴⁾ in haereticis, quam in energuminis. NOVICIUS: Possunt energumini, id est, obsessi a diabolo, habere caritatem? MONACHUS: Etiam; sicut superius⁵⁾ dictum est, non in animabus, sed in corporibus est.

CAPITULUM XXVI.

De puella, quam diabolus intravit cum esset quinquennis.

Mulier quaedam in Briseke satis crudeliter hoc angore⁶⁾ vexabatur. Hanc diabolus cum esset quinquennis, hoc ordine intravit. Die quadam cum lac manducaret, pater eius iratus dixit: Diabolum comedas in ventrem tuum. Mox puellula⁷⁾ sensit eius ingressum, et usque ad maturam aetatem ab illo vexata, hoc anno primum meritis Apostolorum Petri et Pauli, quorum limina visitavit, liberata est. Quis dicere audeat, quinque annorum infantulam baptizatam non habere caritatem? De qua idem daemon dicebat: Me egresso, nunquam aliud post hanc vitam sentiet purgatorium. Obsessi peccata sua confitentur, orant et communicant. Quod diabolus quosdam Dei permissione in corporibus suis laedat, quibusdam tibi ostendam exemplis.

1) Johan. 12, 31. — 2) tantum verbo add C. — 3) etiam add C; paulo post ADP monstravit. — 4) D exercet malitiam, BP malitiam exerceat. — 5) BC in superioribus. — 6) hoc angore om C; ceteri libri omnes habent hoc anno. — 7) BD puella, C puella illa.

CAPITULUM XXVII.

*De Theoderico converso, quem diabolus transtulit
ultra civitatem Lubeck.*

Theodericus Susaciensis conversus noster, sicut ab ¹⁾ eius ore audivi, cum esset iuvenis, puellam quandam in civitate Lubeck alter quidam iuvenis ei procabatur, secundum quod illi promiserat. Femina consentiente, cum Theodericus se eius concubitu uti sperasset, socius eius ei ²⁾ illudens, ad illam accessit. Quo cognito, iratus dixit: Diabolus qui me huc adduxit, poterit me etiam hinc reducere. Mox invitatus affuit, hominem rapuit et in aera levavit, et ultra civitatem transferens, iuxta ripam cuiusdam lacus incommode satis deposuit. Ad quem sic ait: Si non quocumque modo te signasses, modo occidissem te. Tenuiter enim et imperfecte in ipso raptu signum sibi crucis impresserat. Dimissus a daemone, tam graviter cecidit, ut in terra sine sensu iacens sanguinem vomeret. Tandem aliquantulum virium resumens, manibus pedibusque reptando ad aquam venit, faciem lavit, atque ex ea bibens, cum multo labore ad hospitium suum pervenit. Ingressus domum, mox ut lumen aspexit, secundo in excessum ruit. Vocatus est sacerdos, qui initium Evangelii Johannis ³⁾ super eum legit, aliisque orationibus contra impetum ⁴⁾ diaboli illum munivit. Postea per annum integrum ita corpus eius totum erat tremulum, ut scyphum manu tenere non posset ad bibendum! Ecclesiam sancti Nycholai, omniaque civitatis aedificia, luna splendente, cum a diobolo portaretur, et portando comprimeretur, se vidisse testatur. Simile pene habes supra distinctione tertia capitulo undecimo de Henrico cive Susaciensi, quem diabolus noctu in foro rapuit, et ultra monasterium sancti Patrocli translatum in pasculo deposuit. Tam mala enim et tam venenata est daemonum natura, ut solo illorum intuitu saepe homines corrumpantur.

1) B ex. — 2) B socius eius, ADP socius ei; mox P accessit ad illam. — 3) D initium sancti Johannis Evangelii. — 4) ADP impetus.

CAPITULUM XXVIII.

De Alberone converso, qui diabolum videndo infirmatus est, et quae sit ratio eiusdem defectus.

Albero conversus noster cum novicius esset, et nocte quadam cum alio converso propter timores nocturnos ¹⁾ in curia vigilaret, ante signa matutinalia ambitum claustrum circulens, quasi umbram humanam eminus iuxta lavatorium conspexit. Aestimans quia frater Fredericus esset monachus noster, accessit propius, volens ei innuere, ut iret dormitum. Et quia noverat eum non esse sanae mentis, pedem retraxit, ab illo laedi timens. Dum sic staret, umbra in oculis eius usque ad tabulatum domus crevit. Mox signis sonantibus in dormitorio, pistrium intravit, et quia elibanus coquendis panibus praeparatus erat, mox ut ignem, quem quasi per parietem vitreum intueri sibi ²⁾ visus est, aspexit, infirmari coepit. Statim exieris, et sub arbore se reclinans, pene octo diebus ab illa hora in tanta defectione fuit cordis et corporis, ut non posset manducare neque bibere neque dormire. NOVICIUS: Vellem rationem scire, quare homo viso daemone, mox igne conspecto extasim incurrat. MONACHUS: Ignis lucis minister est, diabolus vero princeps et auctor tenebrarum est ³⁾. Lux et tenebrae sibi invicem contrariae ⁴⁾ sunt, sicut frigus et calor. Si egressus fueris de tenebris in radium solis, vel econverso, ex repentina mutatione visus tuus turbatur et deficit. Item si manum nimis in frigidatam igni adhibueris, sive de igne extractam aquae gelidae immeriseris, contrarium elementum amplius te cruciabit. Quid ergo mirum, si ex visione diaboli, qui, ut dixi, auctor est tenebrarum et ignis aeterni, hominis natura turbatur et terretur, contrahitur et deficit, cum ignem huius mundi viderit, qui omnino contrarius est igni gehennae? Ille tenebrosus, iste luminosus. Multum ab eo discordat tam in sensu quam in effectu. Viri tamen perfecti, ut supra dictum est, saepe daemones sine terrore et sine sensus defectione vident. NOVICIUS: Si visio diaboli tam periculosa et tam nociva est in forma subiecta, quis illum videre posset in sua ⁵⁾ natura? MONACHUS: Oculus ⁶⁾ corporalis

1) timores nocturni hoc loco sunt, ut puto, tentationes diabolicas. — 2) sibi abest a libris. — 3) est om BC. — 4) C contrariae. — 5) B propria. — 6) C add humanus.

diabolum ut est, videre non potest. NOVICIUS: Quare? MONACHUS: Quia diabolus spiritus est, et spiritum, ut est opinio pene omnium magistrorum, non nisi spiritus videre valet. Vident eum animae reproborum ¹⁾ in inferno. Et sicut summa beatitudo electorum est videre Deum, ita maxima dicitur esse poena malis cernere diabolum. Vis audire quorundam periculum, illum in sua substantia videre volentium? NOVICIUS: Volo et desidero, quia quanto plus horroris et malitiae de illo audiero, tanto amplius peccare pertimesco. MONACHUS: Audi ergo.

CAPITULUM XXIX.

De Abbate sanctae Agathae, monacho et converso eius, qui videntes diabolum defecerunt.

Ante hos annos duodecim Wilhelmus Abbas de sancta Agatha Dioecesis Leodiensis, quae est domus ordinis Cisterciensis, dum tempore quodam iturus esset Eberbachum ²⁾, ad quam pertinet domus illa, venissetque Coloniam, dixit monacho suo atque converso Adolpho nomine: Opus est misericordiae, ut videamus obsessam illam, germanam scilicet talis conversi nostri de Eberbacho, ut per nos eius ille statum ³⁾ cognoscat. Quod cum illis placuisset, et domum, in qua illa cum multis et inter multos sedens erat, intrassent, cum Abbas nescio unde eam ⁴⁾ interrogaret, et illa nihil omnino responderet, subiunxit: Vis aliquid mandare fratri tuo? Illa obmutescente, adiecit Abbas: Adiuro te per eum quem hodie in missa tractavi, ut respondeas mihi. Mox diabolo obediente, et per os feminae ad interrogata respondente, rogatus est Abbas tam a converso quam a monacho, ut illam super solarium duceret, quatenus privato eius uti possent colloquio. Quod cum factum esset, et de diversis ab Abbate diabolus interrogaretur, et respondendo nimis mentiretur, ait: Adiuro te per Altissimum, ut non nisi vera mihi respondeas. Quod cum promississet, iussit monachum atque conversum ⁵⁾ paululum secedere. Quem cum interrogasset de statu quarundam animarum ⁶⁾

1) C add impiorum. — 2) Eberbachum prope urbem Moguntinam. — 3) B nos ille statum eius, D nos eius statum ille. — 4) BC eam nescio unde. — 5) BC monacho atque converso. — 6) ADP animarum, fratrum videlicet. Conf. similem locum in Vit. S. Engelb. II, 16.

tam apud Eberbachum quam apud sanctam Agatham nuper defunctorum, ita probabiliter de singulis, quos tamen nunquam femina ¹⁾ viderat, disseruit, ut Abbas de veritate nihil ambigeret. Dicebat, tales et tales esse in gloria, alios adhuc in poenis retineri ²⁾. Pro quibus Abbas orationes instituit speciales. Instruxit eum et de aliis multis, ita ut vehementer miraretur. Postea rogatus a converso, ut sibi soli cum solo loqui liceret, et hoc Abbas annuens, cum monacho paululum secederet, ait conversus: Sicut praecepit tibi Abbas meus, videlicet ut ei non nisi vera ad interrogata responderes ³⁾, ita te moneo, ut si aliquid nosti in me ⁴⁾, quod nocivum sit animae meae, dicas mihi in instanti hora ⁵⁾. Respondit diabolus: Novi. Heri Abbate tuo ignorante, duodecim denarios apud Traiectum accommodasti a tali femina et in tali loco, misistique illos panniculo inligatos in sinum tuum satis profunde. Quod quidem verum fuerat. Nam idem conversus, sicut retulit, ista ⁶⁾ cogitavit: Si Abbas tuus alicubi te forte ⁷⁾ miserit, solidum istum ad expensas habebis. Qui ait: Nosti aliquid amplius? Dicente diabolo, novi te furem esse; respondit conversus: Ex quo veni ad ordinem, nullius mihi furti conscius sum. Tunc ille: Ego tibi furtum tuum ostendam. Quando cara illa fuerunt tempora, annonam et quaedam alia, quae monasterii tui fuerunt, et non tua, pauperibus erogabas. Respondente converso, non ⁸⁾ putavi huiusmodi misericordiae opera peccatum esse; ait daemon: Sunt per meam veritatem, quia sine licentia facta, nec aliquando inde susurrasti, susurrium confessionem appellans. Mox conversus ad Abbatem descendit, in ⁹⁾ locum secretum illum traxit, et quae sibi fuerant a diabolo obiecta, per humilem confessionem aperiens, condignam poenitentiam suscepit. Tunc ad obsessam rediens, et si adhuc aliquid in se sciret peccatum, obsidentem adinterrogans ¹⁰⁾, audire meruit: Per iudicium meum nihil modo de te novi, quia mox ut genua tua ad susurrium inclinasti, omnia mihi prius scita subtraxisti. NOVICIUS: In hoc facto satis ostensa sunt tam praesentia daemonis quam virtus confessionis. MONACHUS: Satis de

1) ADP quas tamen femina nunquam. — 2) D detineri. — 3) BC ut mihi — respondeas. — 4) DR nosti de me vel in me. — 5) hora om BC. — 6) C ita. — 7) BC forte alicubi te. — 8) B ego non. — 9) BC et in — 10) BC interrogans.

talibus in distinctiōne confessionis dictum est. Post haec daemōn adiuratus ab Abbate ut exiret, respondit: Quo ibo? Dicente Abbate, ecce os meum aperio, si potes ingredi, ait: Non possum intrare, quia Altissimus hodie intravit. Tunc Abbas: Ascende super hos duos digitos; pollicem et indicem ei offerens. Non valeo, inquit, quia hodie Altissimus tractasti. Dixerat enim missam Abbas¹⁾ de mane. Insistent eo ut exiret, respondit: Nondum vult Altissimus. Adhuc duobus annis ero in ea; post haec²⁾ in via illius Jacobi liberabitur³⁾. Quod ita factum est. Deinde rogatus est Abba tam a monacho quam a converso, ut diabolo praeciperet quatenus se eis in sua forma naturali ostenderet. Respondente Abbate, non hoc mihi bonum videtur, sufficiat vobis quod hucusque ei praecipimus; illis obstinatius ut fieret insistentibus, tandem victus ait: Praecipio tibi in virtute Christi ut in tua naturali specie nobis appareas. Respondente illo non vultis carere nisi me videatis? et Abbate dicente, non coepit mulier in oculis eorum turgescere, et ad instar turris ascendere, ita ut oculi eius scintillarent, atque ad similitudinem fornacis fumigarent. Quibus visis, territus ruit in extasim monachus, factus est extra sensum conversus, et nisi Abbas qui eis constantior erat⁴⁾, diabolo ut pristinam formam resumeret, ocus praecipisset, similem⁵⁾ mentis defectum incurrisset. Si his verbis meis minus credis, interroga illos, adhuc ut opinor, vivunt, viri religiosi sunt, non tibi dicent nisi meam veritatem. Diabolus vero praecipienti obediens, et a priorem speciem vultus feminae reducens, ait Abbati: Numquam tam stultum praecceptum praecipisti⁶⁾. Pro certo scias quia si hodie divinis non⁷⁾ communicasses mysteriis, nullum vestrum ulli homini quae hodie vobis ingessissem, diceret. Putas quod possit me homo videre et vivere? Nequaquam. Homines qui erant inferius expectantes, strepitum superius audientes⁸⁾, ascenderunt, et conversum cum monacho semimortuos reperientes, aqua refocillaverunt, et inter manus illos deportaverunt. Tunc diabolus dixit Abbati: Quo iturus es modo? Respondente Abbate, Eberbachum; subiunxit ille: Ego

1) CP Abbas missam. — 2) D et post haec, CP post hoc — 3) intelligit limina beati Jacobi in Compostella. — 4) BC era constantior. — 5) C simul. — 6) ACP iussisti. — 7) C scias, nisi hodie divinis. — 8) B strepitum audiente superius, C audientes superius strepitum.

etiam in¹⁾ Sueverbacho fui, et satis ibi trufavi, yronice nomini alludens. Erat enim post illa tempora, quando²⁾ conversi se ordini opposuerant. Tam horrendus et tam venenatus est daemōnum aspectus, ut non solum sanos infirmet, sed nonnunquam etiam interficiat.

CAPITULUM XXX.

De duobus iuvenibus, qui diabolum in specie mulieris videntes infirmati sunt.

Duo iuvenes saeculares nondum milites, ex quibus unus erat dapifer Abbatis Pruminae, qui mihi haec quae dicturus sum, retulit, in quadam vigilia sancti Johannis Baptistae post solis occasum circa rivulum, qui monasterium praeterfluit, in dextrariis suis spatiabantur. Videntes ex altera parte rivuli quasi speciem muliebrem³⁾ in veste linea, putantes quia maleficia exerceret, ut quibusdam mos est in nocte illa, ut caperent eam, aquam transierunt. Quae cum veste levata fugere videretur, illi in equis velocissimis insequentes, cum fugientem, quam quasi umbram ante se videbant, comprehendere non valent, deficientibus equis, unus dixit: Quid agimus? Diabolus est enim. Et signantes se, monstrum ultra non viderunt. Ab illa hora tam homines quam iumenta multo tempore languerunt, vix mortem evadentes. NOVICIUS: Non ista miror de diabolo, cum legam basiliscum solo visu homines et aves et iumenta interficere. MONACHUS: Hoc ipsum agit diabolus, in Psalmo per basiliscum designatus⁴⁾, sicut subiectis tibi ostendam⁵⁾ exemplis.

CAPITULUM XXXI.

De femina, quae a diabolo in specie servi sibi noti pressa, mortua est.

In Kunineskirgen, sicut sacerdos eiusdem villae retulit Lamberto monacho nostro, matrona quaedam honesta dum nocte quadam cum alia⁶⁾ femina nescio unde veniens per villam eandem⁷⁾ transiret, diabolus cuiusdam servi admodum

1) in abest a libris ABCDPK. — 2) pro (quā, id est) quando, omnes libri habent: quo. — 3) P mulieris. — 4) Psal. 90, 13. — 5) D pandam. — 6) P alia quadam. — 7) BC eandem villam.